

Κέντρο Προγραμματισμού &
Οικονομικών Ερευνών

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ: ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφείς

Α. Κουτρούλης (Συντονιστής)

Ε. Αθανασίου

Ν. Κανελλόπουλος

Α. Κώτση

Ι. Χολέζας

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

- Η εκβιομηχάνιση αποτελεί αναπόσπαστο δομικό στοιχείο οικονομικής προόδου και ανάπτυξης των σύγχρονων εθνικών οικονομιών.
- Χώρες οι οποίες κατάφεραν να ολοκληρώσουν με επιτυχία τη διαδικασία της εκβιομηχάνισης των οικονομιών τους και στις οποίες η βιομηχανική παραγωγή διατηρεί το δυναμικό της χαρακτήρα, συγκαταλέγονται σήμερα μεταξύ των πιο προηγμένων οικονομιών του κόσμου.
- Αντίθετα, όπου η διαδικασία της εκβιομηχάνισης απέτυχε να ολοκληρωθεί, αυτό επέφερε σοβαρά διαρθρωτικά προβλήματα και ενίοτε οικονομική στασιμότητα.
- Η Ελλάδα ανήκει στη δεύτερη κατηγορία χωρών καθώς η διαδικασία της εκβιομηχάνισης της οικονομίας ξεκίνησε πολύ αργά και η αποβιομηχάνισή της πολύ νωρίς.
- Η ουσιαστική εκβιομηχάνιση της χώρας ξεκίνησε περί τα τέλη της δεκαετίας του 1950 για να συνεχιστεί με έντονους ρυθμούς τις επόμενες δύο δεκαετίες.
- Τη δεκαετία του 1980 η πορεία της εκβιομηχάνισης ανακόπηκε πρόωρα, προτού η ελληνική βιομηχανία αποκτήσει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά (π.χ. παραγωγή ενός ευρέως φάσματος προϊόντων, έντονη καινοτομική δραστηριότητα, υψηλός ρυθμός ενσωμάτωσης νέων τεχνολογιών) και τα σχετικά κριτικά μεγέθη (π.χ. οργάνωση της παραγωγής σε μεγάλου μεγέθους παραγωγικές μονάδες, αξιόλογη παρουσία στις ξένες και εγχώριες αγορές) των αντίστοιχων βιομηχανιών των τότε αναπτυσσόμενων οικονομιών.

Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

- Υπάρχουν 3 βασικοί λόγοι που επιβάλλουν στην Ελλάδα να εναντιωθεί στη φτωχή βιομηχανική της παράδοση και να ενισχύσει τον τομέα της μεταποίησης:
 1. Από τη φύση της, η μεταποιητική βιομηχανική παραγωγή χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς υιοθέτησης τεχνολογικών αλλαγών, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί βασική πηγή τεχνογνωσίας και καινοτομιών. Τα στοιχεία αυτά με τη σειρά τους διαμορφώνουν τις κατάλληλες συνθήκες για αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής, όχι μόνο στα στενά όρια της μεμονωμένης επιχείρησης που καινοτομεί και του υποκλάδου στον οποίο ανήκει, αλλά σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που αφορά στο σύνολο της οικονομίας.
 2. Η μεταποιητική βιομηχανία δημιουργεί ζήτηση για ενδιάμεσα προϊόντα και υπηρεσίες που παράγονται όχι μόνο εντός αλλά και εκτός της μεταποίησης. Επομένως, δημιουργεί θέσεις εργασίας και ανοίγει νέους ορίζοντες για τους επιχειρηματίες που επιθυμούν να δραστηριοποιηθούν στην παροχή αγαθών και υπηρεσιών που σχετίζονται με τα μεταποιητικά προϊόντα (λιανικό εμπόριο, συντήρηση-επισκευές, διαφήμιση κλπ).
 3. Τα προϊόντα της μεταποίησης είναι στο σύνολό τους διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά.

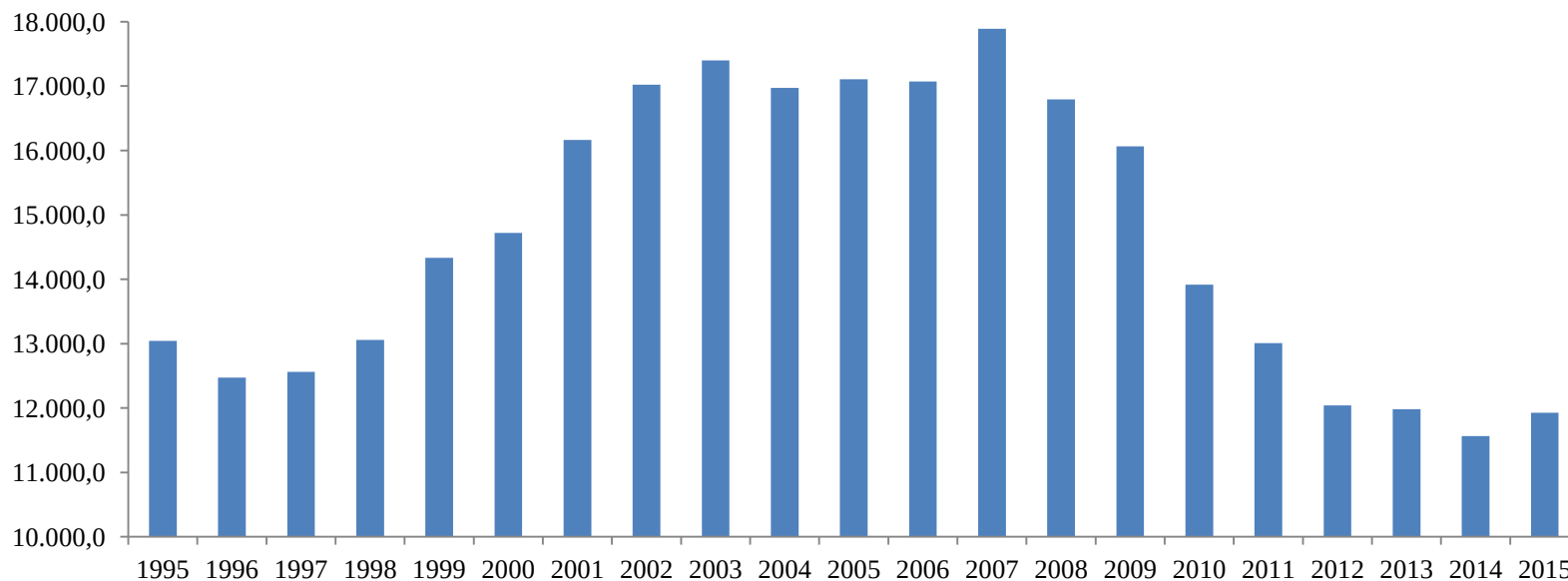
- Η διαμόρφωση ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού προγράμματος εθνικής βιομηχανικής πολιτικής στην Ελλάδα προϋποθέτει γνώση και επίγνωση της κατάστασης που επικρατεί στην ελληνική μεταποιητική βιομηχανία.
 - Υπό αυτό το πρίσμα, η παρούσα μελέτη στοχεύει πρωτίστως στην ενίσχυση της πληροφόρησης που διαθέτουν οι αρμόδιοι φορείς πολιτικής της χώρας σχετικά με τις τρέχουσες εξελίξεις και τις διαφαινόμενες τάσεις του τομέα της μεταποίησης και των επιμέρους της κλάδων.
 - Επιπλέον, γίνεται μια προσπάθεια ώστε να διατυπωθούν οι κατευθυντήριες γραμμές βάσει των οποίων θα πρέπει να σχεδιαστεί και πάνω στις οποίες θα πρέπει να κινηθεί η βιομηχανική πολιτική της χώρας στο άμεσο μέλλον.

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

- Στόχος του κεφαλαίου είναι να περιγραφεί η γενική εικόνα του τομέα της ελληνικής βιομηχανίας, έτσι όπως αυτή αποτυπώνεται βάσει της πορείας των κύριων συγκεντρωτικών μεγεθών του τομέα της μεταποίησης.
- Η ανάλυση στηρίζεται σε στατιστικά στοιχεία των Ετήσιων Εθνικών Λογαριασμών (NA) και των Στατιστικών Διάρθρωσης Επιχειρήσεων (SBS) τα οποία είναι αναρτημένα στην επίσημη ιστοσελίδα της Eurostat.
- Η χρήση δύο διαφορετικών βάσεων δεδομένων οφείλεται στο γεγονός ότι, πέρα από κάποιες επικαλύψεις, οι δύο βάσεις δεδομένων περιλαμβάνουν διαφορετικές μεταβλητές του ενδιαφέροντός μας.
- Σχετικά με την περίοδο που καλύπτει η ανάλυση, αυτή ποικίλει ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των στοιχείων.
 - Όπου χρησιμοποιούνται εθνικολογιστικά στοιχεία η ανάλυση αναφέρεται στην περίοδο 1995-2015.
 - Όταν γίνεται χρήση της βάσης δεδομένων SBS, η ανάλυση καλύπτει την περίοδο 2008-2014

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

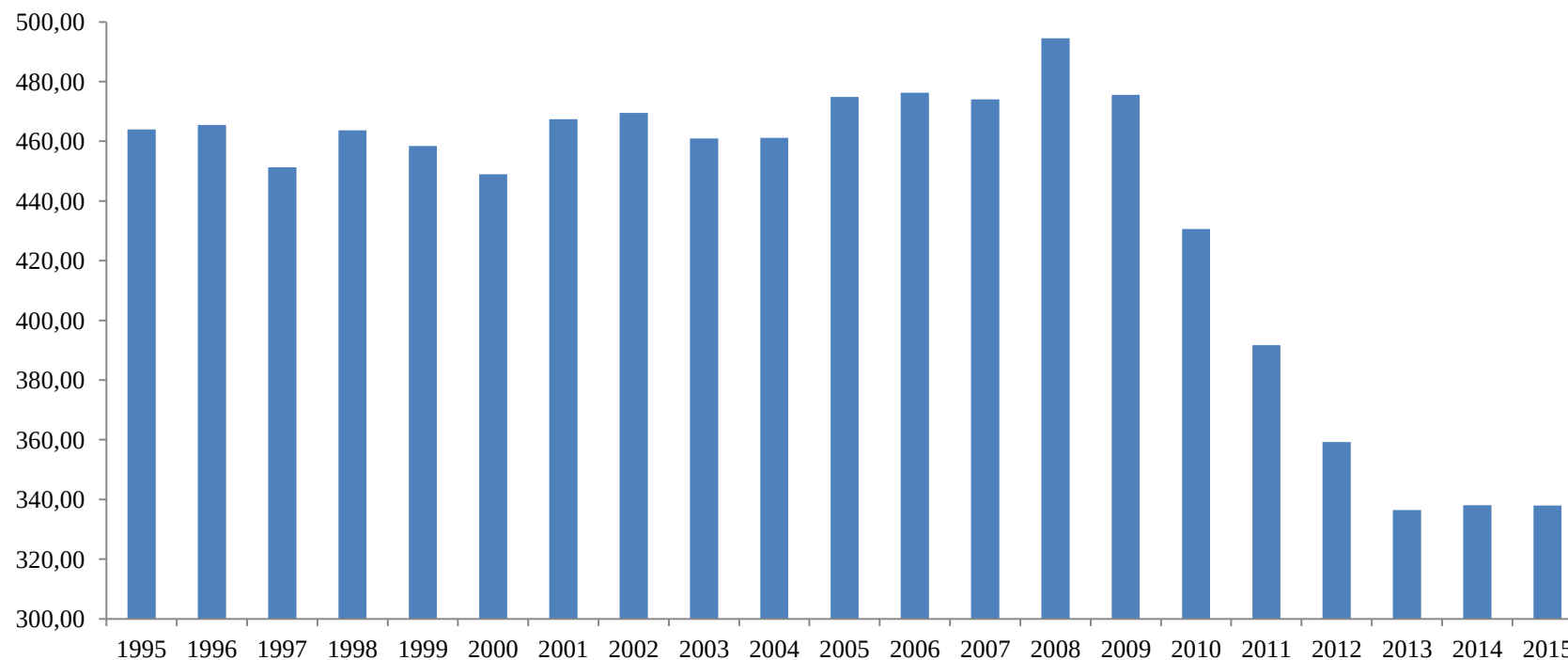
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα της μεταποίησης, 1995-2015 (Σταθερές τιμές 2005, εκατ. ευρώ)

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

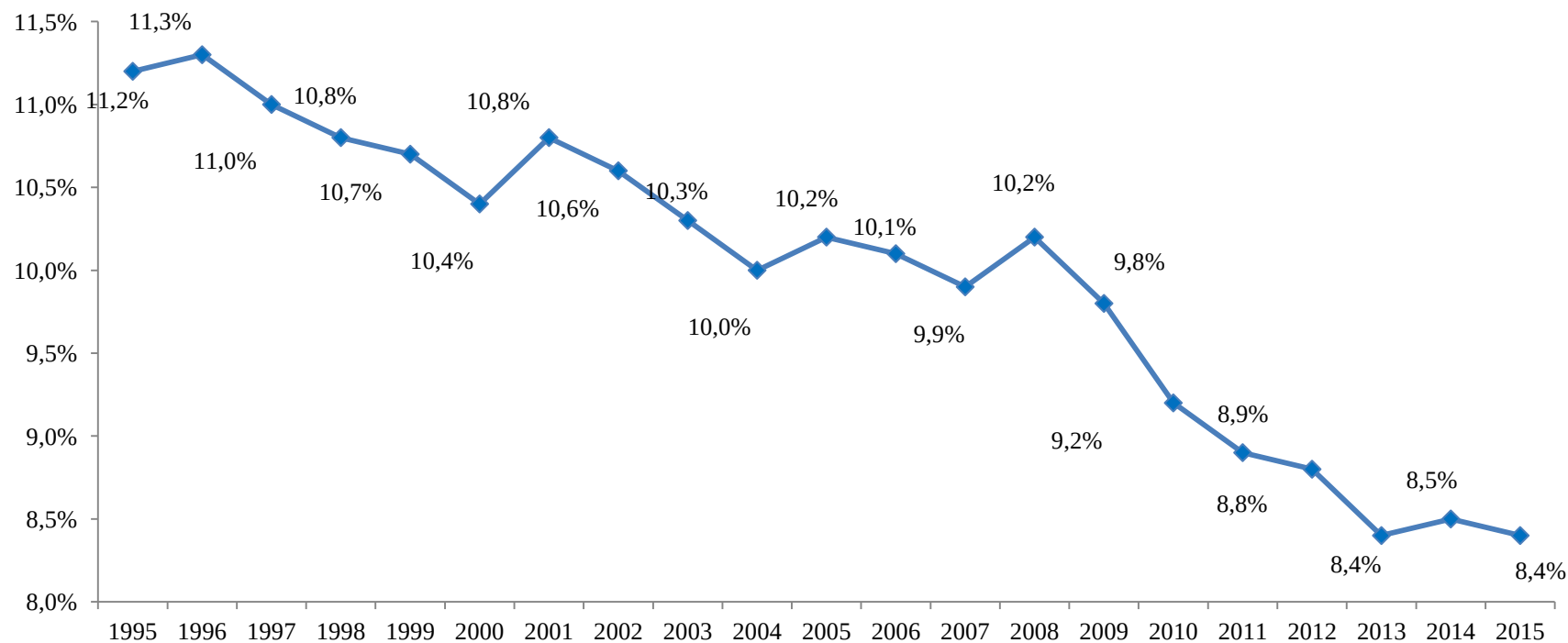
Αριθμός απασχολούμενων στη μεταποίηση, 1995-2015 (χιλ. άτομα)

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

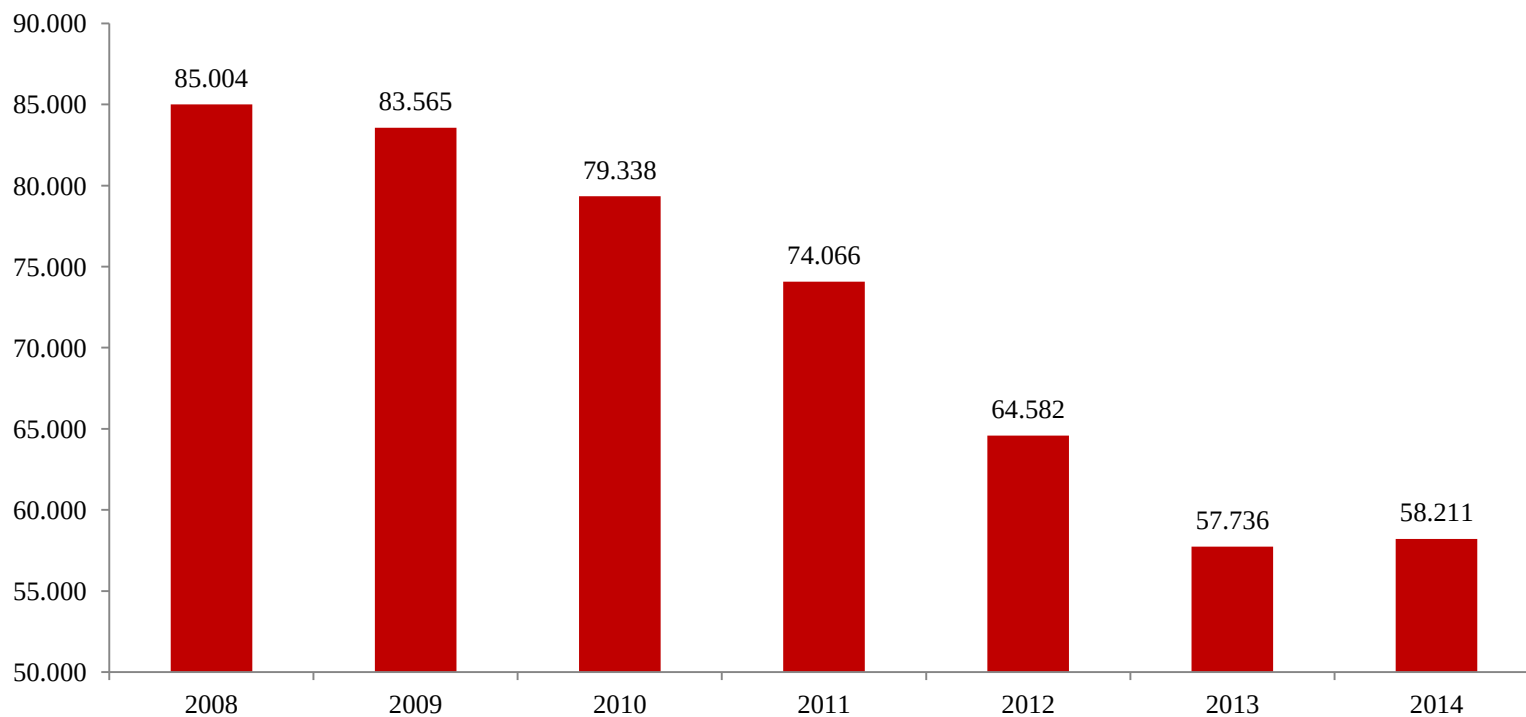
Απασχόληση στη μεταποίηση ως ποσοστό στο σύνολο των κλάδων, 1995-2015

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

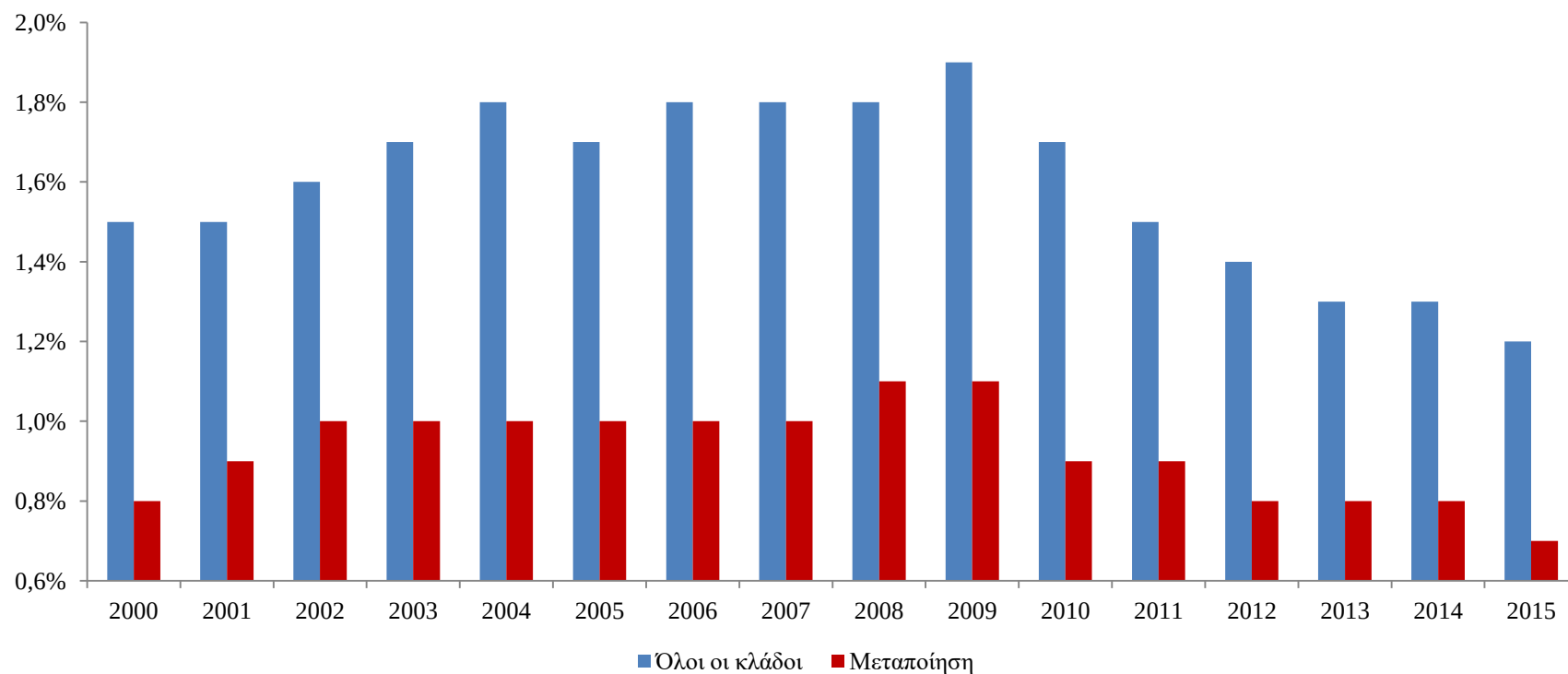
Αριθμός μεταποιητικών επιχειρήσεων, 2008-2014

Πηγή: Eurostat (Structural Business Statistics). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

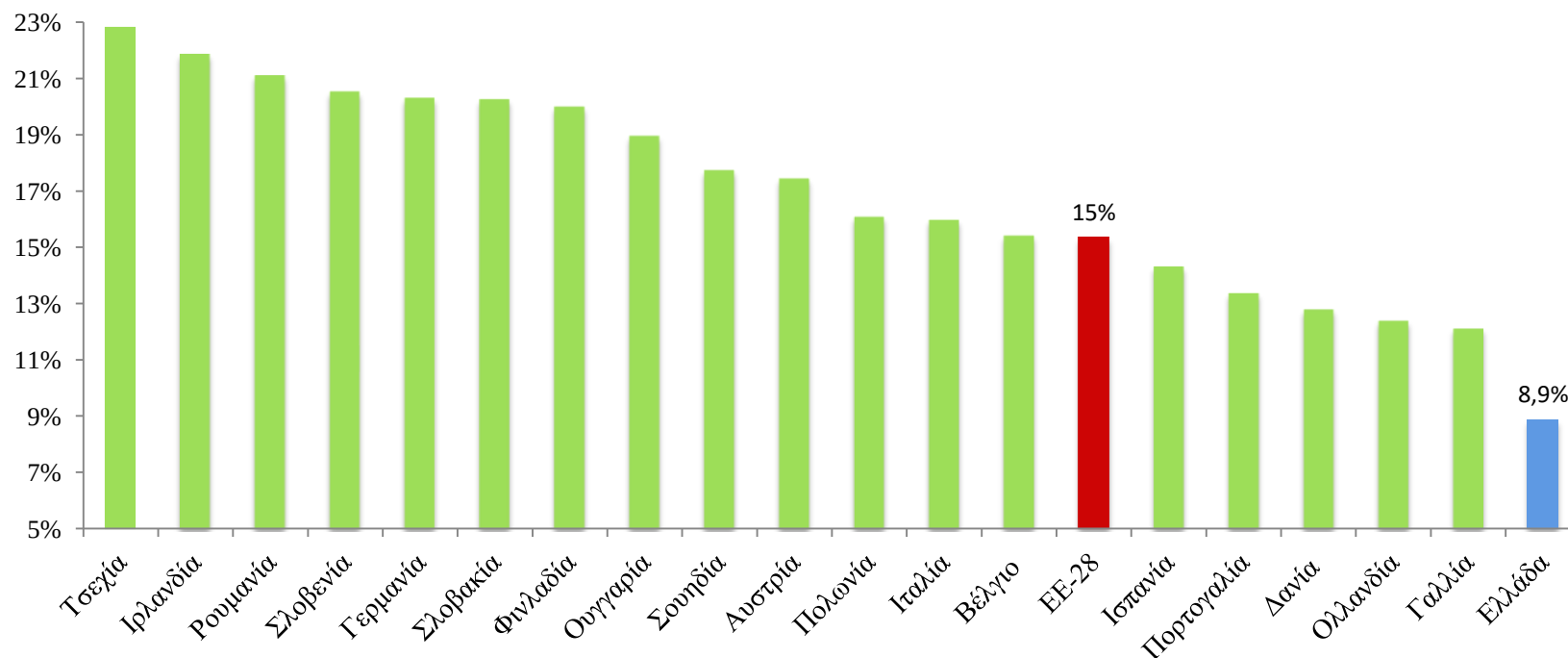
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της μεταποίησης και του συνόλου των κλάδων στην Ελλάδα ως ποσοστά των αντίστοιχων κλάδων της Ε.Ε.-28, 2000-2015

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

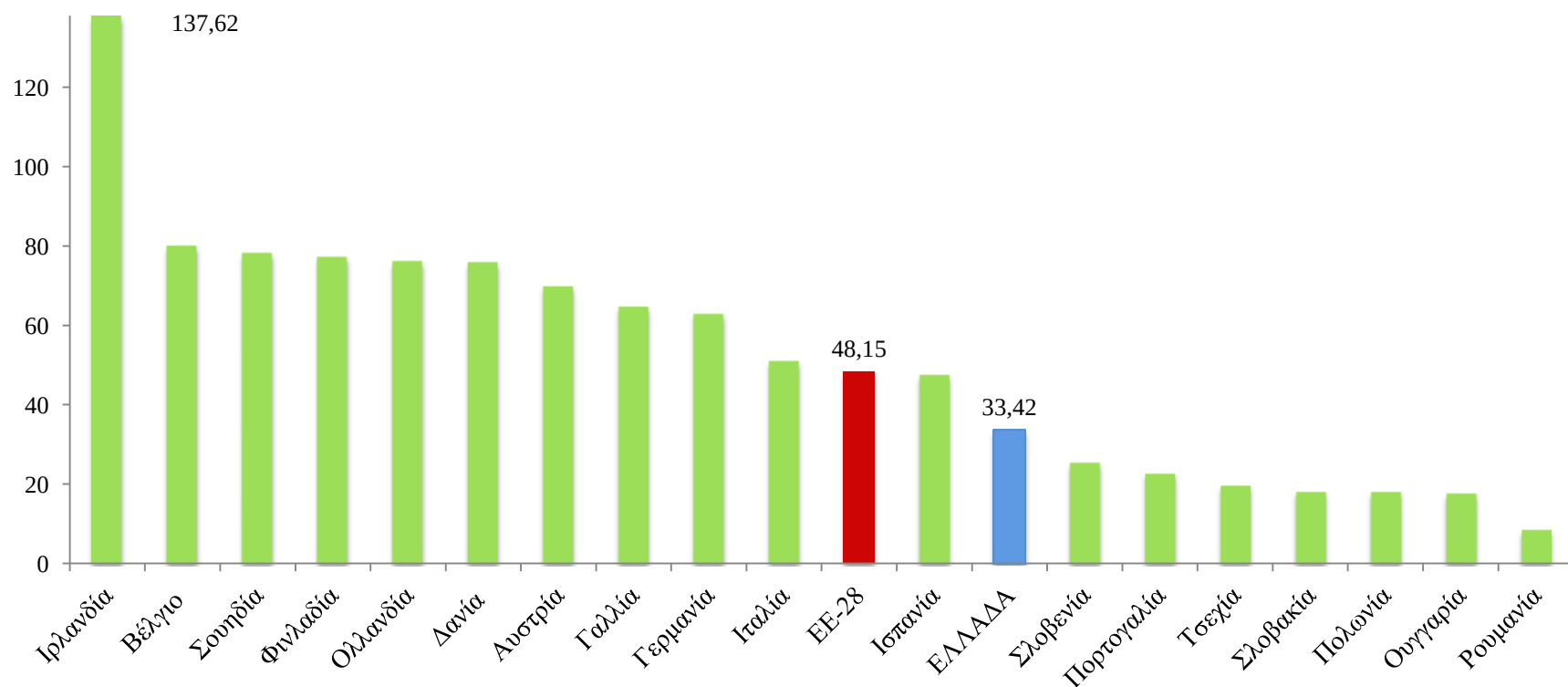
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της μεταποίησης ως ποσοστό του ΑΕΠ στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες της Ε.Ε.-28 (Μέση τιμή περιόδου 1995-2015)

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

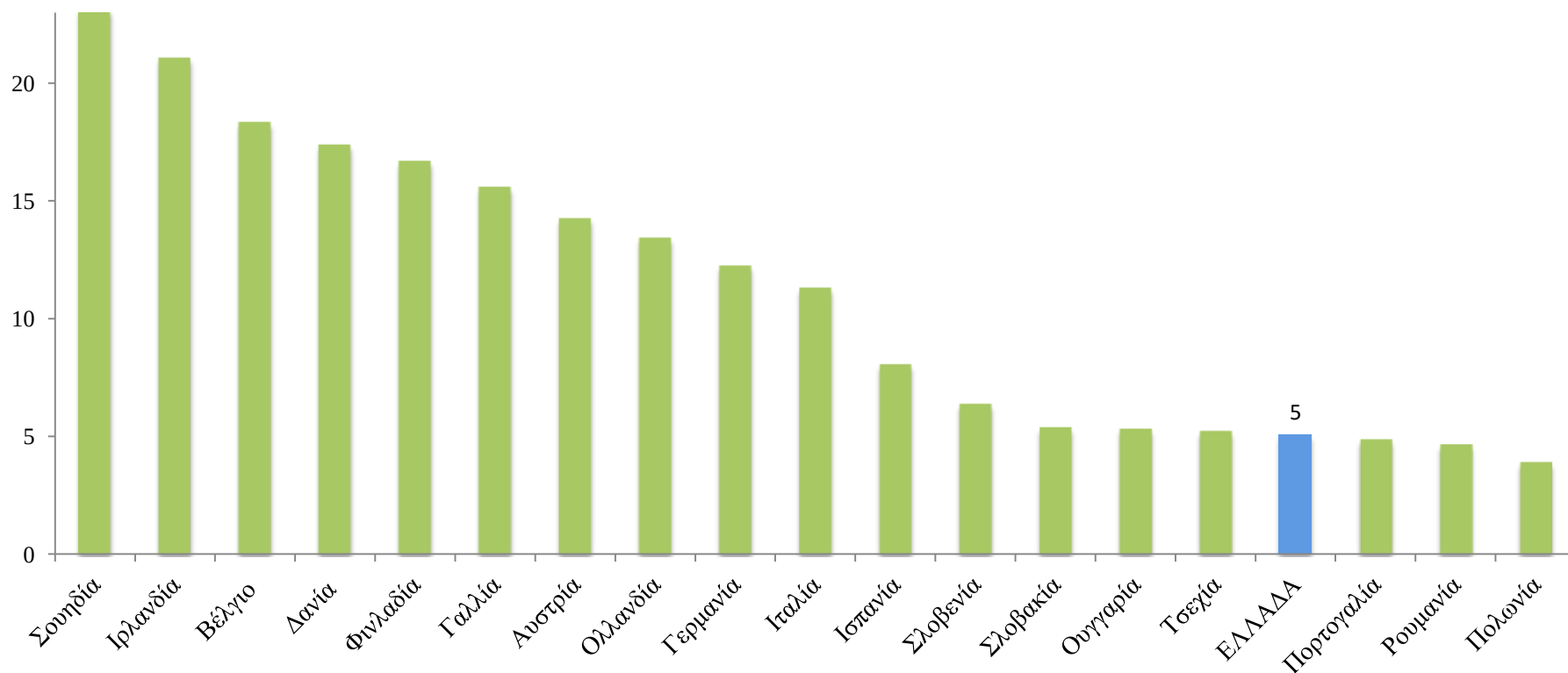
Παραγωγικότητα της εργασίας, Ελλάδα και επιλεγμένες χώρες της Ε.Ε.-28 (Μέση ετήσια τιμή περιόδου 1995-2015) (χιλ. ευρώ ανά απασχολούμενο)

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

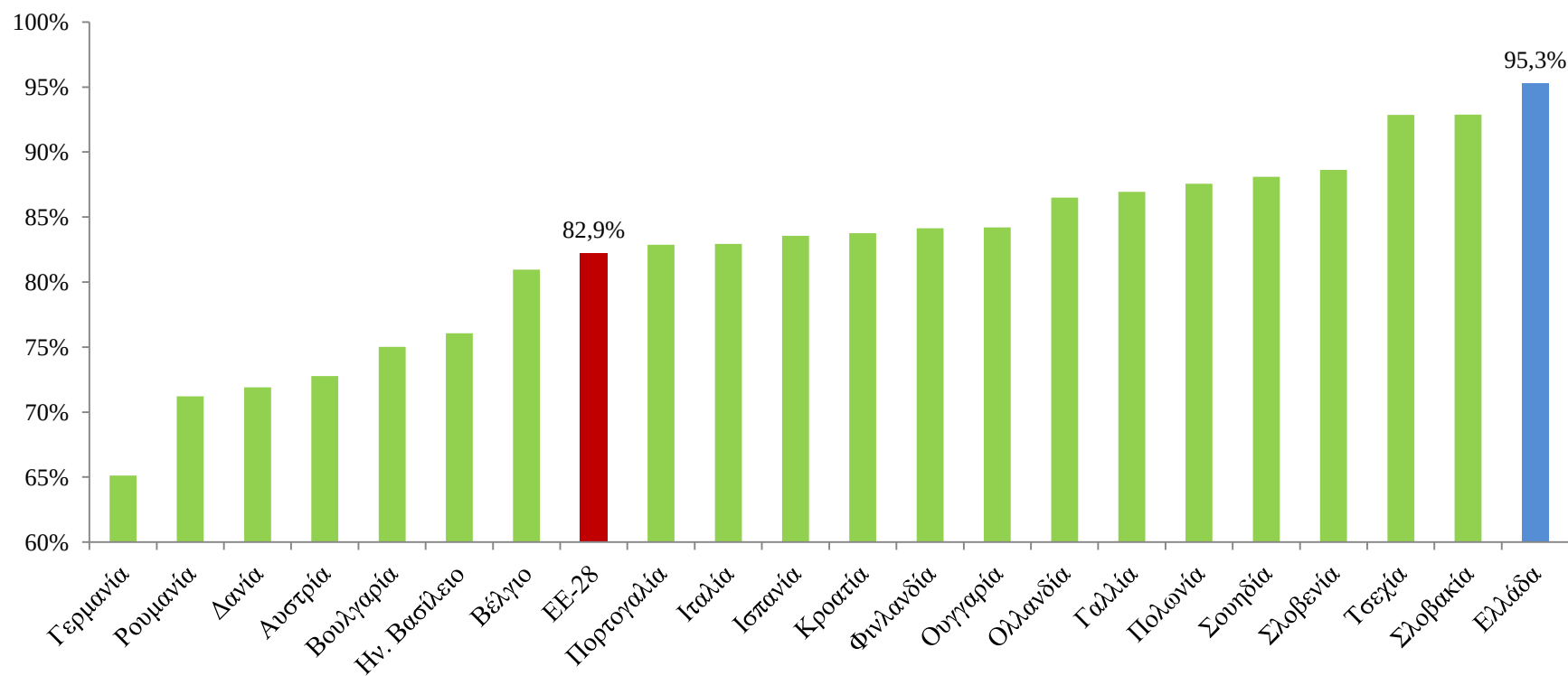
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου ανά απασχολούμενο - Μέσοι όροι περιόδου 1995-2015 (χιλ. ευρώ ανά απασχολούμενο)

Πηγή: Eurostat (National Accounts). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

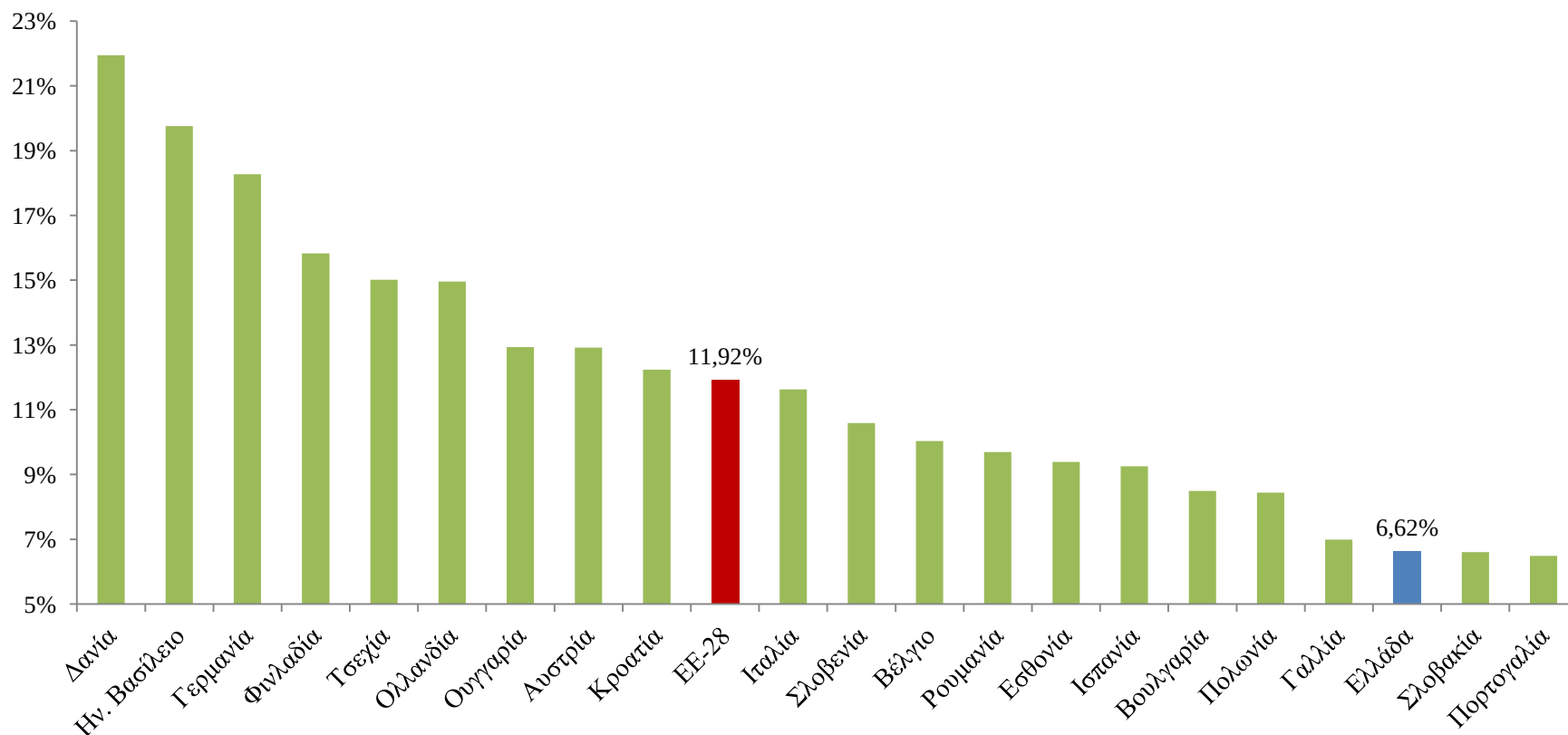
Ποσοστό των επιχειρήσεων που απασχολούν μέχρι 9 εργαζόμενους, 2014

Πηγή: Eurostat (Structural Business Statistics). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

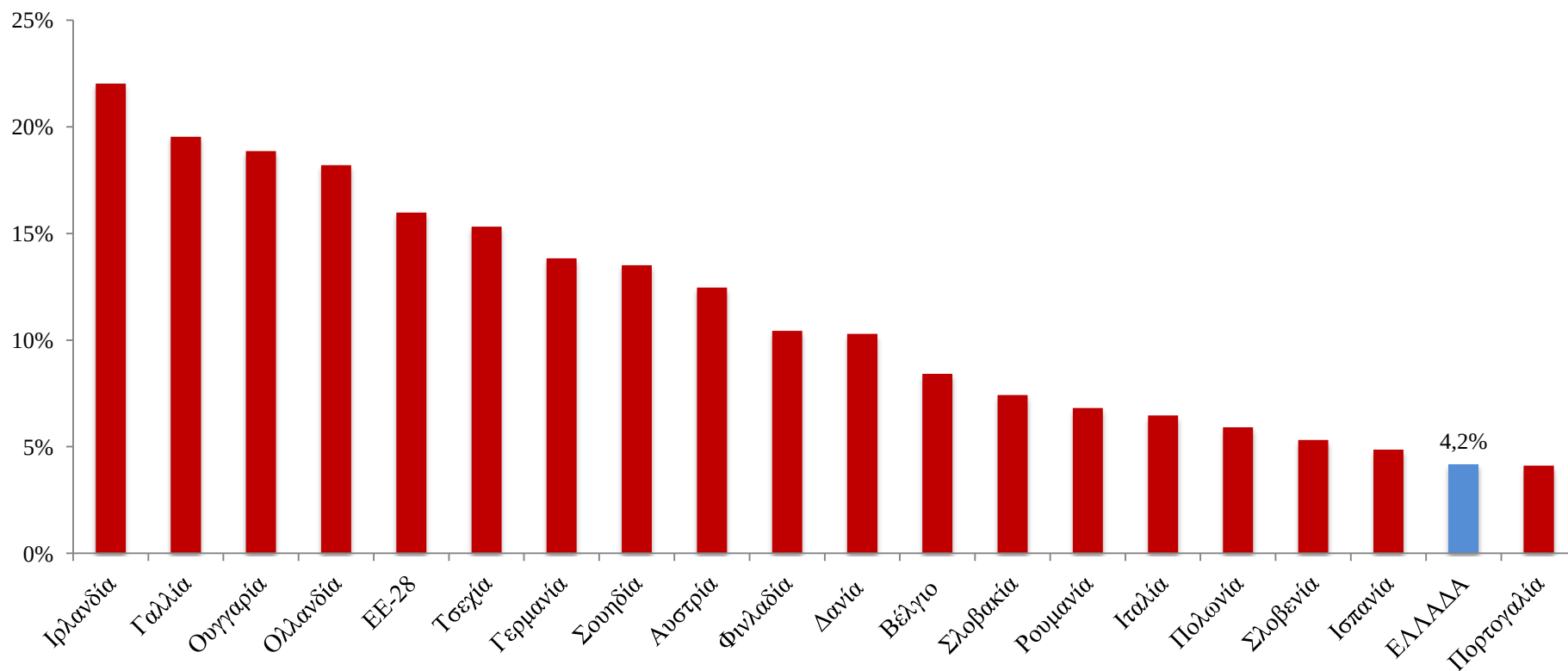
Ποσοστό των επιχειρήσεων με δραστηριότητα μέσης-υψηλής και υψηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης, 2014

Πηγή: Eurostat (Structural Business Statistics). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

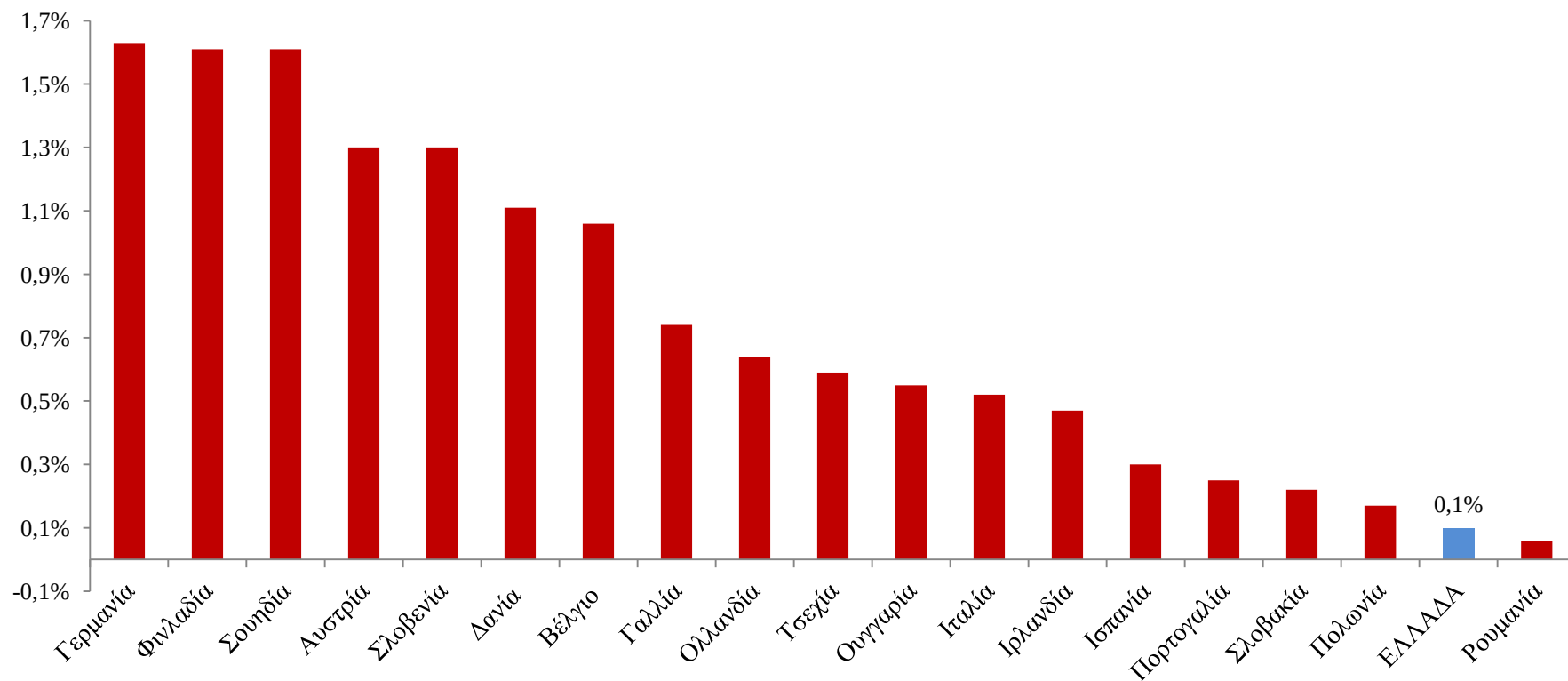
Εξαγωγές αγαθών υψηλής τεχνολογίας, μέσος όρος περιόδου 2007-2015 (% επί του συνόλου των εξαχθέντων αγαθών)

Πηγή: Eurostat (Science & Technology). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

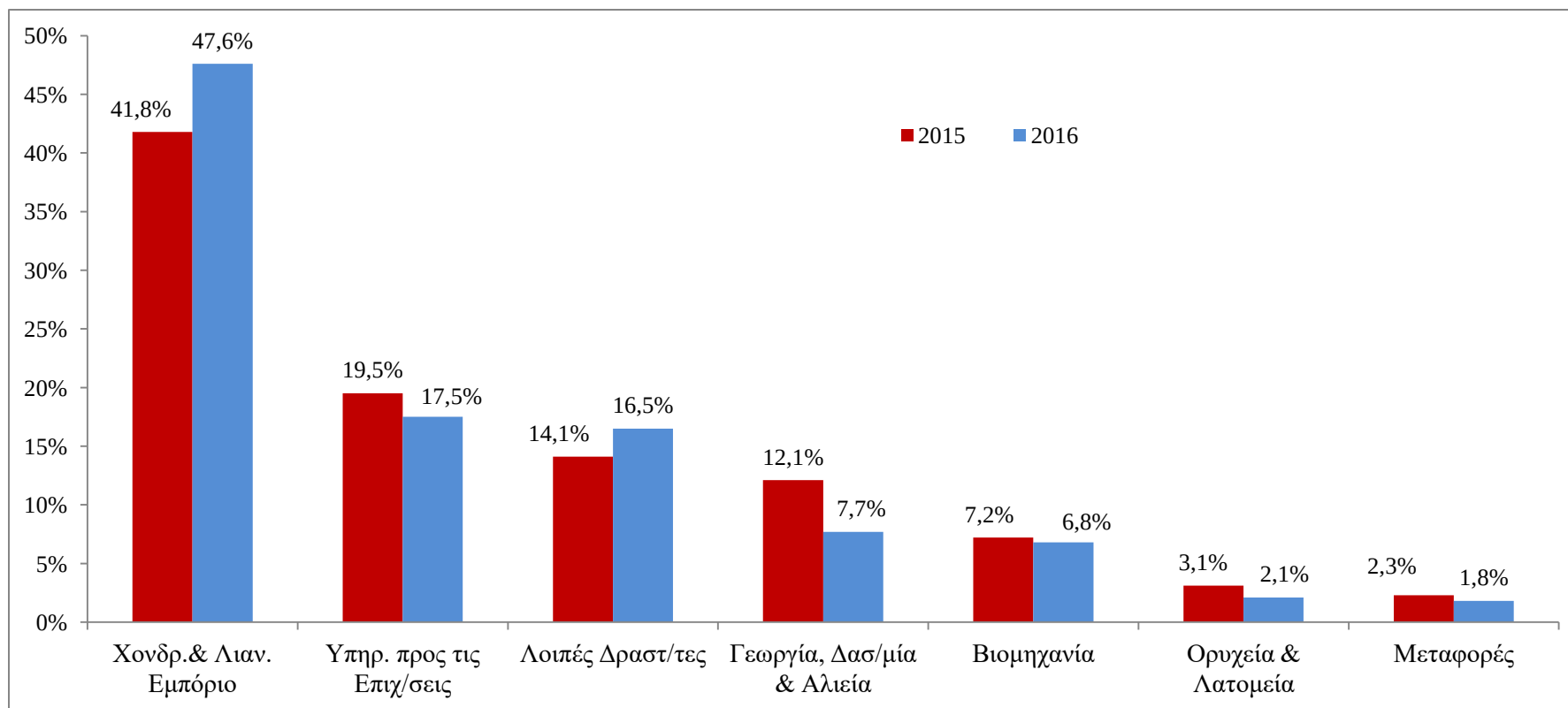
Δαπάνες των μεταποιητικών επιχειρήσεων για R&D, 2013 (% επί του ΑΕΠ)

Πηγή: Eurostat (Science & Technology). Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

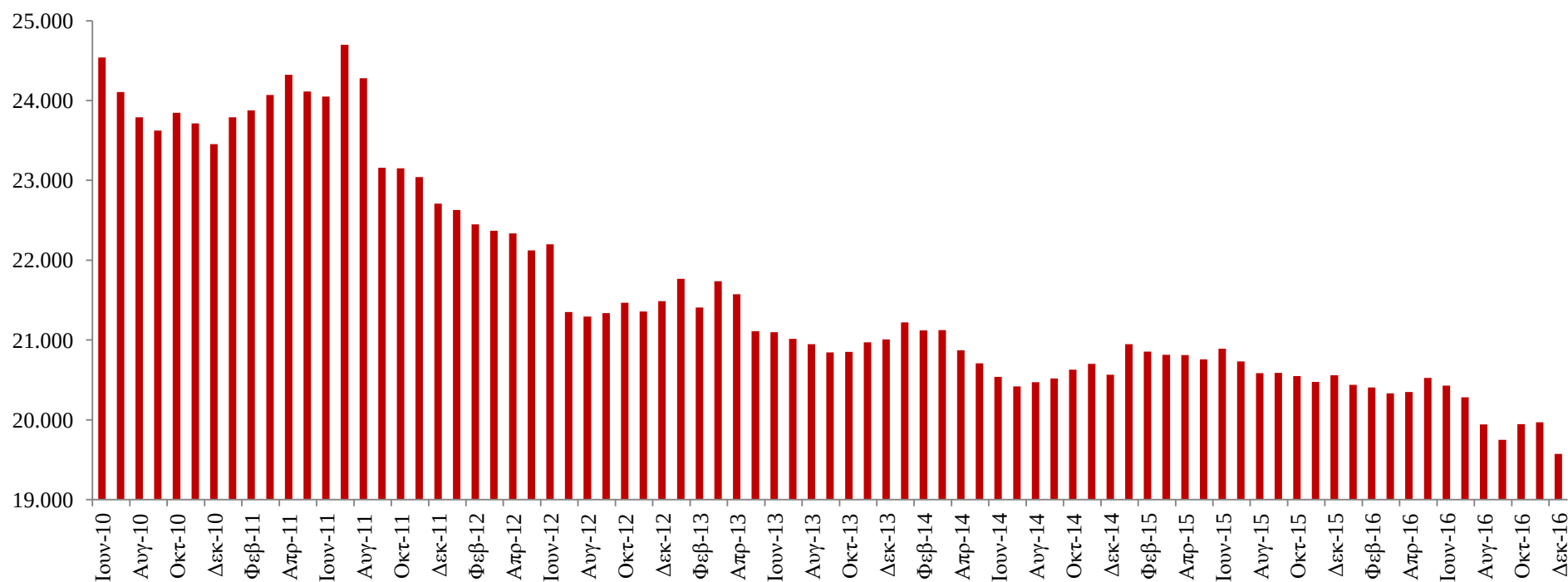
Διακλαδική διάρθρωση της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων στην Ελλάδα, 2015-2016 (% επί της συνολικής επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων)

Πηγή: Global Entrepreneurship Monitor. Επεξεργασία ΚΕΠΕ

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

Χρηματοδότηση της ελληνικής μεταποίησης από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, Ιουν. 2010 – Δεκ. 2016 (Υπόλοιπα τέλους περιόδου, εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδας

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

Διαπιστώσεις

- Οι τάσεις συρρίκνωσης της ελληνικής μεταποίησης σε απόλυτους όρους ΑΠΑ και απασχόλησης προϋπήρχαν της οικονομικής κρίσης. Η οικονομική κρίση απλώς επιδείνωσε την κατάσταση.
- Η συνεισφορά της μεταποίησης στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση του συνόλου της οικονομίας την τελευταία εικοσαετία ακολουθεί πτωτική πορεία.
- Ο αριθμός των μεταποιητικών επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης έχει μειωθεί δραματικά. Σχεδόν μία στις τρεις επιχειρήσεις που λειτουργούσαν το 2008 είχε διακόψει τη λειτουργία της το 2014.
- Σε σχέση με τα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-28, η Ελλάδα καταλαμβάνει την τελευταία θέση ως προς τη συνεισφορά της μεταποίησης στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση του συνόλου της οικονομίας. Ως προς τις Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ανά απασχολούμενο, βρίσκεται στην τέταρτη θέση πριν από το τέλος.
- Σχετικά με τη διάρθρωση της μεταποίησης ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων και σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Ε.Ε.-28, η Ελλάδα έχει το μεγαλύτερο ποσοστό πολύ μικρών επιχειρήσεων και τα μικρότερα ποσοστά μικρών, μεσαίου μεγέθους και μεγάλων επιχειρήσεων. Γενικά, στην συντριπτική πλειοψηφία, οι ελληνικές επιχειρήσεις δεν έχουν το απαραίτητο κρίσιμο μέγεθος για την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας.

Εξελίξεις και τάσεις στο σύνολο της ελληνικής μεταποίησης

Διαπιστώσεις

- Η ελληνική μεταποίηση επικεντρώνεται σε δραστηριότητες χαμηλής και χαμηλής-μέσης τεχνολογικής εξειδίκευσης με αποτέλεσμα να υστερεί σοβαρά από τις τεχνολογίες αιχμής και να αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από χώρες χαμηλού κόστους.
- Όλοι οι διαθέσιμοι δείκτες που χρησιμοποιούνται διεθνώς για την αξιολόγηση των δραστηριοτήτων R&D στους κόλπους των επιχειρήσεων αναδεικνύουν τη μεγάλη απόσταση που χωρίζει τον κλάδο της ελληνικής μεταποίησης από τους αντίστοιχους κλάδους των κρατών-μελών της Ε.Ε.-28.
- Τα ποσοστά επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων που κατευθύνονται στο χώρο της ελληνικής μεταποίησης δεν διαφέρουν σημαντικά από τα αντίστοιχα ποσοστά των χωρών καινοτομίας. Ωστόσο, κρίνονται ανεπαρκή βάσει των αναγκών της ελληνικής οικονομίας.
- Τα ακαθάριστα λειτουργικά περιθώρια κέρδους των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων κυμαίνονται σε αρκετά υψηλότερα επίπεδα από τα αντίστοιχα περιθώρια κέρδους των περισσότερων ευρωπαϊκών οικονομιών. Ταυτόχρονα όμως, και σε σχέση με τους ευρωπαϊούς ανταγωνιστές τους, οι ελληνικές μεταποιητικές επιχειρήσεις υπόκεινται σε υψηλότερους και ευμετάβλητους φορολογικούς συντελεστές και αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητες δυσκολίες εξωτερικής χρηματοδότησης.
- Σε όρους παγκόσμιας κατάταξης, η ελληνική μεταποίηση εμφανίζεται σε ιδιαίτερα χαμηλή θέση, πίσω ακόμα και από χώρες με σημαντικά χαμηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Παραγωγή, επενδύσεις, εξαγωγές και ανταγωνιστικότητα στη μεταποίηση

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- Στο τρίτο κεφάλαιο της μελέτης, η ανάλυση εμβαθύνει περισσότερο περνώντας από το σύνολο του τομέα της μεταποίησης στους επιμέρους μεταποιητικούς κλάδους.
- Το ενδιαφέρον εστιάζεται στις τάσεις που αφορούν στην παραγωγή, τις επενδύσεις, τις εξαγωγές και την ανταγωνιστικότητα των μεταποιητικών κλάδων.
- Στόχος του κεφαλαίου είναι η εξαγωγή σχετικά με τον δυναμισμό και τις προοπτικές των επιμέρους κλάδων της ελληνικής μεταποίησης.

Παραγωγή, επενδύσεις, εξαγωγές και ανταγωνιστικότητα στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις

- Κατά την περίοδο 2008-2015, η πλειονότητα των κλάδων της μεταποίησης παρουσίασε κάμψη του προϊόντος. Ωστόσο, ένα σημαντικός αριθμός κλάδων παρουσίασε συγκριτικά μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στην κρίση, υπό την έννοια της αύξησης ή της διατήρησης των σχετικών μεριδίων στην παραγωγή.
- Τα μερίδια αρκετών κλάδων της μεταποίησης στην παραγωγή παρουσίασαν σημαντικές μεταβολές πριν αλλά και στη διάρκεια της κρίσης, αντανακλώντας μία μακρά διαδικασία αναδιάρθρωσης, στο πλαίσιο της οποίας ο παραδοσιακός κλάδος των τροφίμων, ποτών και καπνού ενίσχυσε τη δεσπόζουσα θέση του, άλλοι παραδοσιακοί κλάδοι παραγωγής εμφάνισαν μεγάλη κάμψη, ενώ ορισμένοι κλάδοι κεφαλαιουχικών, ενδιάμεσων και τελικών αγαθών αύξησαν τη συμμετοχή τους στην παραγωγή.
- Η διάρθρωση της παραγωγής του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα παρουσιάζει διαχρονικά (α) εξαιρετικά άνιση κατανομή του προϊόντος μεταξύ των κλάδων και (β) υψηλά μερίδια των κλάδων χαμηλής και μέσης-χαμηλής τεχνολογίας συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ε.Ε. Επιπλέον, οι περισσότεροι κλάδοι της μεταποίησης στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από υψηλή προστιθέμενη αξία συγκριτικά με τους αντίστοιχους κλάδους στην Ε.Ε., γεγονός που ενδέχεται να αντανακλά χαμηλή συμμετοχή στις αλυσίδες αξίας και αδυναμία μετάβασης σε πιο σύγχρονες επιχειρηματικές δομές.

Παραγωγή, επενδύσεις, εξαγωγές και ανταγωνιστικότητα στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις

- Οι ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου υποχώρησαν σε αρκετούς κλάδους της μεταποίησης ήδη από την περίοδο 2000-2007, με το φαινόμενο αυτό να επιδεινώνεται δραματικά στην μετέπειτα περίοδο κρίσης.
- Οι δαπάνες για μεταλλικά προϊόντα και μηχανήματα, οι οποίες συνιστούσαν την κυριότερη μορφή επένδυσης των μεταποιητικών επιχειρήσεων πριν από την κρίση, έχασαν σημαντικό έδαφος στη διάρκεια αυτής. Παράλληλα, οι δαπάνες για εξοπλισμό μεταφορών εξαλείφθηκαν στα πιο πρόσφατα χρόνια.
- Οι καθαρές σωρευτικές επενδύσεις ανά κλάδο για την περίοδο 1995-2015 παραπέμπουν σε εμφανή αποεπένδυση ή πολύ ασθενή ενίσχυση της κεφαλαιακής βάσης σε σημαντική μερίδα κλάδων της μεταποίησης.

Παραγωγή, επενδύσεις, εξαγωγές και ανταγωνιστικότητα στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις

- Στους περισσότερους μεταποιητικούς κλάδους, το εξωτερικό ισοζύγιο της χώρας εμφανίζεται ελλειμματικό. Σε αρκετές κατηγορίες προϊόντων της μεταποίησης καταγράφηκε αύξηση των εξαγωγών στο διάστημα 2008-2014, με την ευνοϊκή αυτή εξέλιξη να ανακόπτεται, όμως, απότομα το έτος 2015, γεγονός που συνδέεται με τις συνέπειες των κεφαλαιακών ελέγχων.
- Με βάση τους δείκτες «αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος» Balassa, Vollrath και Έντασης Εμπορίου, προκύπτει ότι αρκετοί επιμέρους κλάδοι της μεταποίησης διατηρούν τα τελευταία χρόνια σταθερό συγκριτικό πλεονέκτημα, γεγονός που αντανακλά τόσο την ύπαρξη εξαγωγικών δυνατοτήτων σε σημαντικό εύρος μεταποιητικών δραστηριοτήτων, όσο και τη σημασία της μεταποίησης για τις εξαγωγικές προοπτικές της χώρας.

Απασχόληση στη μεταποίηση

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

- Στα επόμενα δύο κεφάλαια της μελέτης, η ανάλυση επικεντρώνεται στην απασχόληση.
- Για τη διερεύνηση της εξέλιξης και των βασικών χαρακτηριστικών της απασχόλησης στη μεταποίηση χρησιμοποιήθηκαν δύο έρευνες της ΕΛΣΤΑΤ:
 - Η Έρευνα Μεταποίησης, η οποία είναι απογραφική και αφορά στις επιχειρήσεις.
 - Η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, η οποία είναι δειγματοληπτική και αφορά στους εργαζόμενους.

Απασχόληση στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις με βάση την Έρευνα της Μεταποίησης

- Η απασχόληση στον κλάδο της μεταποίησης βαίνει μειούμενη από το 1990. Ακόμα και σε περιόδους αύξησης της απασχόλησης στη χώρα, η απασχόληση στη μεταποίηση μειώνεται, προς όφελος του τριτογενή τομέα.
- Το 97% των επιχειρήσεων που έκλεισαν μεταξύ 2008 και 2013 ήταν πολύ μικρές και απασχολούσαν μέχρι 10 άτομα.
- Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση αλλά και η απασχόληση έχουν συγκεντρωθεί συστηματικά στους παραδοσιακούς κλάδους εντάσεως εργασίας όπως τρόφιμα, ένδυση, παραγωγή μεταλλικών, ορυκτών, πλαστικών και χημικών προϊόντων.
- Ο μέσος μισθός και το μέσο κόστος εργασίας μεταξύ 2008 και 2013 μειώθηκαν, αλλά όχι κατά παρόμοιο τρόπο για όλους τους κλάδους.

Απασχόληση στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις με βάση την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

- Η βιομηχανία τροφίμων είναι ο μεγαλύτερος μεταποιητικός κλάδος σε όρους απασχόλησης (περίπου 111 χιλ. το 2015) και ακολουθεί η κατασκευή μεταλλικών προϊόντων, κ.ά. (λίγο πάνω από 30 χιλ.).
- Στη διάρκεια της κρίσης οι απασχολούμενοι αυξήθηκαν μόνο στη βιομηχανία τροφίμων (2,3%) και στην παραγωγή προϊόντων καπνού (9,1%).
- Η ηλικιακή σύνθεση των κλάδων της μεταποίησης διαφέρει σημαντικά κατά κλάδο, με κάποιους να απασχολούν με μεγαλύτερη συχνότητα νέους.
- Οι νέοι και οι γηραιότεροι απασχολούμενοι επλήγησαν εντονότερα από τη μείωση της απασχόλησης.
- Η πλειονότητα των κλάδων της μεταποίησης στην Ελλάδα είναι μεσαίου εκπαιδευτικού επιπέδου (14 κλάδοι), ενώ υψηλού εκπαιδευτικού επιπέδου είναι μόνο οκτώ κλάδοι. Μεταξύ των πρώτων είναι η βιομηχανία τροφίμων και η παραγωγή προϊόντων καπνού, οι μοναδικοί κλάδοι στους οποίους αυξήθηκε η απασχόληση στη διάρκεια της κρίσης.

Απασχόληση στη μεταποίηση

Διαπιστώσεις με βάση την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

- Αύξηση της απασχόλησης στους περισσότερους κλάδους εμφανίζουν οι απόφοιτοι τεχνικού λυκείου (14/24), ΤΕΙ (13/24), γυμνασίου (12/24) και ΑΕΙ (9/24). Η παρατήρηση είναι αξιοσημείωτη δεδομένου του χαμηλού κύρους που απολαμβάνει η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση στη χώρα.
- Διαχρονικά σχεδόν το 60% των απασχολούμενων της βιομηχανίας εντοπίζεται στις περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας.
- Η περιφερειακή διάρθρωση της βιομηχανικής απασχόλησης παρέμεινε σχετικά σταθερή κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Γενικές Διαπιστώσεις

- Η Ελλάδα βρίσκεται στην τελευταία θέση σε ότι αφορά τη συμβολή της μεταποίησης στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και την απασχόληση του συνόλου της οικονομίας.
- Η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων (95,3%) αποτελείται από επιχειρήσεις πολύ μικρού μεγέθους (1 έως 9 άτομα).
- Οι ελληνικές βιομηχανίες έχουν μια σαφή κατεύθυνση προς τις δραστηριότητες χαμηλής και χαμηλής/μέσης τεχνολογικής εξειδίκευσης.
- Η καινοτομική δραστηριότητα της ελληνικής μεταποίησης υστερεί πολύ έναντι αυτής των άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Η δυναμική επιμέρους κλάδων της μεταποίησης

- Στους κλάδους που παρουσίασαν συγκριτικά τη μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στην κρίση, υπό την έννοια της αύξησης ή της διατήρησης περίπου των μεριδίων στην παραγωγή, περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων:
 - ✓ τα τρόφιμα ποτά και καπνός,
 - ✓ τα χημικά,
 - ✓ τα φαρμακευτικά προϊόντα,
 - ✓ τα βασικά μέταλλα,
 - ✓ τα μηχανήματα και είδη εξοπλισμού,
 - ✓ η επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων και εξοπλισμού

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Πρόσφατες ενδείξεις στη βάση δεικτών συγκριτικού πλεονεκτήματος

- Από τον υπολογισμό τριών ευρέως χρησιμοποιούμενων στη διεθνή βιβλιογραφία δεικτών 'αποκαλυφθέντος συγκριτικού πλεονεκτήματος', δηλαδή των δεικτών Balassa (1965), Vollrath (1991) και Έντασης Εμπορίου, προκύπτει ότι αρκετοί επιμέρους κλάδοι της μεταποίησης διατηρούν τα τελευταία χρόνια σταθερό συγκριτικό πλεονέκτημα. Ειδικότερα, σημαντικό πλεονέκτημα διακρίνεται, μεταξύ άλλων:
 - ✓ στα παρασκευάσματα διατροφής από λαχανικά και φρούτα (κονσέρβες φρούτων και λαχανικών, ελιές, μαρμελάδες, κ.ά.)
 - ✓ στο βαμβάκι (μη επεξεργασμένο και σε μορφή νήματος),
 - ✓ στα έλαια και λίπη (ιδιαίτερα στο ελαιόλαδο)
 - ✓ στον κλάδο του αλουμινίου (φύλλα και ταινίες αλουμινίου, προφίλ, ράβδοι κράματα αλουμινίου, προϊόντα αλουμινίου για κατασκευές),
 - ✓ στο μάρμαρο, τσιμέντο, κ.ά.,
 - ✓ στα γουναρικά,
 - ✓ στα προϊόντα καπνού,
 - ✓ στη διύλιση πετρελαίου και τα συναφή προϊόντα,
 - ✓ στα πλεκτά υφάσματα, είδη ένδυσης και αξεσουάρ,
 - ✓ στα γαλακτοκομικά (ιδιαίτερα στα τυριά και το γιαούρτι)
 - ✓ στα προϊόντα από χαλκό,
 - ✓ στα λιπάσματα,

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Πρόσφατες ενδείξεις στη βάση δεικτών συγκριτικού πλεονεκτήματος

- ✓ στα ζαχαρώδη προϊόντα,
- ✓ σε διάφορα παρασκευάσματα διατροφής (από κρέας, ψάρια, θαλασσινά, δημητριακά, αλεύρια, κ.ά.),
- ✓ στα παιχνίδια και είδη αθλητισμού,
- ✓ στα πλαστικά,
- ✓ σε ειδικές κατηγορίες προϊόντων κλωστοϋφαντουργίας (ειδικά υφάσματα, πλεκτικές ύλες, συνθετικές ίνες, κ.ά.).

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Ο βασικός στόχος της βιομηχανικής πολιτικής

- Η αντιστροφή της τάσης συρρίκνωσης του μεταποιητικού τομέα και η σταδιακή δημιουργία μιας ισχυρής βιομηχανικής βάσης πρέπει να αποτελέσει βασική προτεραιότητα της ελληνικής βιομηχανικής πολιτικής.
- Η αναγέννηση της ελληνικής μεταποίησης περνά υποχρεωτικά από τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών βιομηχανικών επιχειρήσεων.
 - ✓ Η συνολική ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων καθορίζεται τόσο από την ανταγωνιστικότητα κόστους όσο και από την ανταγωνιστικότητα στοιχείων που σχετίζονται με την ποιότητα των προϊόντων που προσφέρουν οι επιχειρήσεις.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Ο ρόλος των επιχειρήσεων και της πολιτείας στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας

- Η βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων προκύπτει ως συνδυασμός μιας σειράς εγχειρημάτων τα περισσότερα εκ των οποίων λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. **Είναι οι επιχειρήσεις και όχι οι χώρες που ανταγωνίζονται για την απόκτηση μεριδίων στις αγορές προϊόντων.**
- Από την άλλη, είναι αλήθεια ότι η ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων ωφελείται από διαδικασίες που εκτείνονται πολύ πέρα από τις δυνατότητες της εκάστοτε μεμονωμένης επιχείρησης (π.χ. διευκόλυνση και επίσπευση των διαδικασιών συναλλαγής των επιχειρήσεων με το δημόσιο). Είναι επίσης αλήθεια ότι, η βιομηχανική δραστηριότητα χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη στοιχείων –επενδυτικές συμπληρωματικότητες, οικονομίες κλίμακας, εξωτερικές οικονομίες –λόγω των οποίων η αγορά αδυνατεί από μόνη της να δώσει τα καλύτερα αποτελέσματα. Με απλά λόγια, **η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής βιομηχανίας απαιτεί και τη συνδρομή της πολιτείας.**
- Ποια εγχειρήματα ιδιωτικής πρωτοβουλίας χρήζουν ενίσχυσης από την πολιτεία; Πως μπορεί να πραγματοποιηθεί η ενίσχυση αυτή; Σε ποιες διαδικασίες εμπλέκεται άμεσα το κράτος και ποιο είναι το γενικό πλαίσιο μέσα στο οποίο πρέπει να κινηθούν οι παρεμβάσεις βιομηχανικής πολιτικής;

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Το γενικό πλαίσιο βιομηχανικής πολιτικής

- Βιομηχανική πολιτική ενιαία και καθολικά εφαρμόσιμη δεν υπάρχει.
- Προϋποθέσεις πρέπει να πληροί η βιομηχανική πολιτική της χώρας προκειμένου να έχει αυξημένες πιθανότητες επιτυχίας.
 - ✓ *Εναρμόνιση με τους διεθνείς κανονισμούς και συμβάσεις.*
 - ✓ *Συμβατότητα με τα ενδογενή χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας.*
 - ✓ *Χαμηλό δημοσιονομικό κόστος.*
 - ✓ *Την πρωτοβουλία έχει ο ιδιωτικός τομέας, η πολιτεία ενισχύει και συντονίζει.*
 - ✓ *Σωστή διάγνωση των προβλημάτων και των δυσκολιών που αντιμετωπίζει η ελληνική μεταποίηση σε επίπεδο κλάδων, υποκλάδων και επιχειρήσεων.*
 - ✓ *Επίτευξη συμφωνίας και αгаστικής συνεργασίας μεταξύ όλων των κοινωνικών εταίρων και της πολιτικής ηγεσίας.*

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Σκιαγράφηση της βιομηχανικής πολιτικής

- **Πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας κόστους**
 1. Αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής
 2. Μείωση του ενεργειακού κόστους
 3. Συμμετοχή στις εγχώριες αλυσίδες παραγωγής
 4. Εκμετάλλευση οικονομιών κλίμακας
 5. Μείωση του κόστους παροχής υπηρεσιών προς τις μεταποιητικές επιχειρήσεις
- **Πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας στοιχείων εκτός κόστους**
 1. Παραγωγή νέων ή δραστικά βελτιωμένων προϊόντων (καινοτομία)
 2. Προσαρμογή στις προτιμήσεις των καταναλωτών και συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή τυποποίηση
 3. Μεταφορά τεχνογνωσίας από το εξωτερικό
- **Συμπλήρωση των πολιτικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας με φορολογικά κίνητρα και μέτρα αποκατάστασης της χρηματοδότησης της ελληνικής βιομηχανίας**

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Σκιαγράφηση της βιομηχανικής πολιτικής

Παράδειγμα 1: Αύξηση της παραγωγικότητας των συντελεστών παραγωγής

- **Ενέργειες των επιχειρήσεων**

- Διαρκής επιμόρφωση του εργατικού δυναμικού.
- Υιοθέτηση οργανωτικών βελτιώσεων με στόχο την καλύτερη κατανομή του έργου εντός της επιχείρησης.
- Επενδύσεις σε υλικό και άυλο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό με στόχο τη σταδιακή κάλυψη του τεχνολογικού κενού που χωρίζει την ελληνική επιχείρηση από τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις.

- **Δράσεις βιομηχανικής πολιτικής**

- Ευθυγράμμιση της παροχής τεχνικής (δευτεροβάθμιας) εκπαίδευσης και ανάλογων δεξιοτήτων με τις ανάγκες της ελληνικής μεταποίησης.
- Ενίσχυση των σχολών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με κατεύθυνση στις θετικές επιστήμες.
- Παροχή προγραμμάτων δια βίου μάθησης εργαζομένων και ανέργων που προέρχονται από το χώρο της μεταποίησης.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Σκιαγράφηση της βιομηχανικής πολιτικής

Παράδειγμα 2: Παραγωγή νέων ή δραστικά βελτιωμένων προϊόντων (καινοτομία)

- **Ενέργειες των επιχειρήσεων**

- Δημιουργία τμημάτων Έρευνας και Ανάπτυξης (R&D), στελέχωση των τμημάτων με εξειδικευμένο προσωπικό και αύξηση των δαπανών για συναφείς δραστηριότητες.
- Ανάπτυξη διάφορων μορφών συνεργασίας με τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ερευνητικά Κέντρα της Ελλάδας και του εξωτερικού με στόχο την εμπορική αξιοποίηση των αποτελεσμάτων της βασικής έρευνας.
- Επενδύσεις σε υλικό και άυλο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό με στόχο τη σταδιακή κάλυψη του τεχνολογικού κενού που χωρίζει την ελληνική επιχείρηση από τις αντίστοιχες.

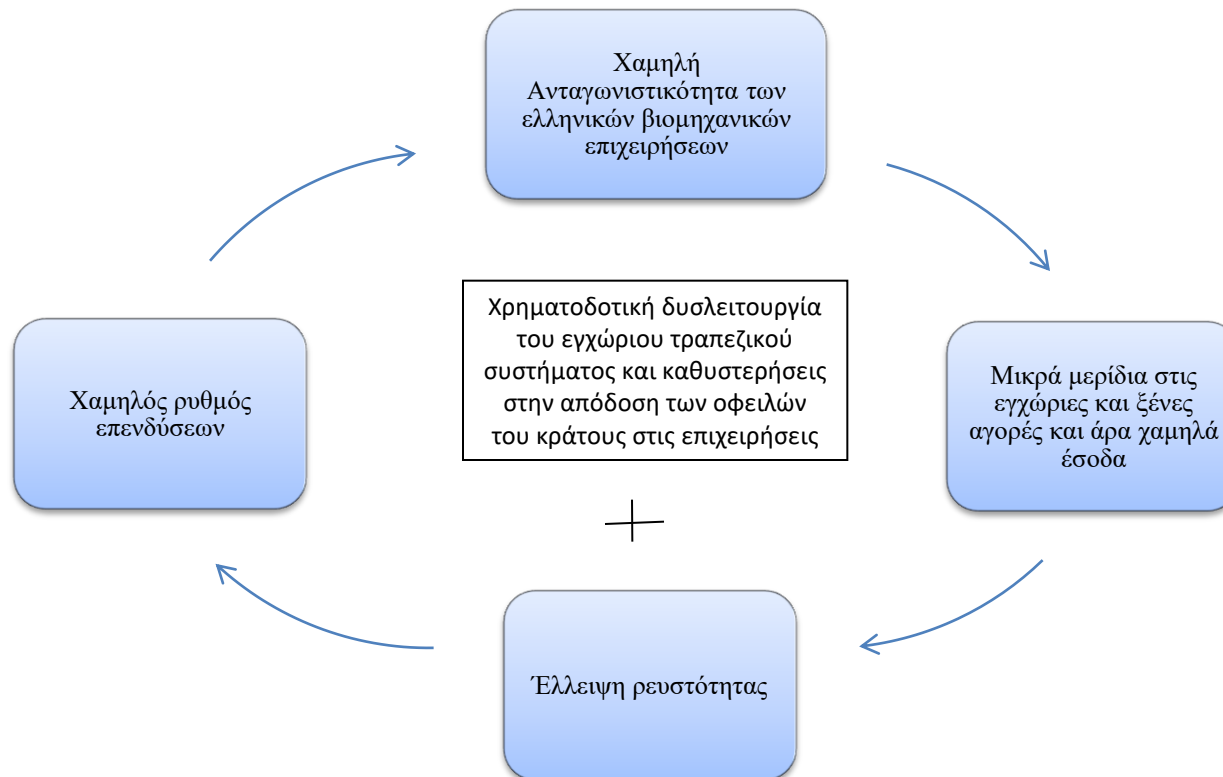
- **Δράσεις βιομηχανικής πολιτικής**

- Ενίσχυση της βασικής έρευνας σε γνωστικά αντικείμενα τα οποία είναι συναφή με τη μεταποιητική δραστηριότητα.
- Θέσπιση δομών που θα διευκολύνουν τη διάχυση πληροφόρησης σχετικά με τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις και θα ευνοούν τη συνεργασία της ελληνικής βιομηχανίας με τον ακαδημαϊκό χώρο (π.χ. ενίσχυση και καλύτερη αξιοποίηση των γραφείων τεχνολογικής διαμεσολάβησης).
- Υιοθέτηση ενός καινοτομικού προσανατολισμού των δημόσιων προμηθειών και συμβάσεων.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Σκιαγράφηση της βιομηχανικής πολιτικής

Ο φαύλος κύκλος της ελληνικής μεταποίησης

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Ο 'πειραματικός χαρακτήρας' της βιομηχανικής πολιτικής

- **Οριζόντια η κάθετη βιομηχανική πολιτική;**
 - ✓ Η οριζόντια βιομηχανική πολιτική δεν μπορεί να μεταβάλει την υφιστάμενη διάρθρωση της ελληνικής πολιτικής.
 - ✓ Η κάθετη βιομηχανική πολιτική απαιτεί την υιοθέτηση του κατάλληλου συνδυασμού κριτηρίων βάσει των οποίων το βάρος των πολιτικών παρεμβάσεων θα κατανεμηθεί στους επιμέρους κλάδους του βιομηχανικού τομέα.
 - Ύψος προστιθέμενης αξίας σε σχέση με την αξία παραγωγής ενός κλάδου.
 - Ύψος προστιθέμενης αξίας ενός κλάδου σε σχέση με την προστιθέμενη αξία του συνόλου της μεταποίησης.
 - Διαχρονική εξέλιξη του όγκου παραγωγής.
 - Το είδος και η ένταση της υπεράκτιας δραστηριότητας (off-shoring) των μεταποιητικών επιχειρήσεων.
 - Ύπαρξη δυνητικού συγκριτικού πλεονεκτήματος.
 - Μέγεθος ελαστικότητας υποκατάστασης μεταξύ εγχώριων και ξένων βιομηχανικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού.
 - Μέγεθος της εισοδηματικής ελαστικότητας ζήτησης των ξένων καταναλωτών για τα ελληνικά βιομηχανικά προϊόντα.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Ειδικά θέματα βιομηχανικής πολιτικής

- Βιομηχανική πολιτική και πολύ μικρές επιχειρήσεις.
- Ο ρόλος της βιομηχανικής πολιτικής στην ενίσχυση του εθνικού συστήματος γνώσης.
- Ο ρόλος των άμεσων ξένων επενδύσεων.
- Ο ρόλος των διεθνών αλυσίδων παραγωγής.

Κατευθύνσεις βιομηχανικής πολιτικής

Ο προσανατολισμός της βιομηχανικής πολιτικής βραχυπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα

Χρονολογική Ιεράρχηση δράσεων βιομηχανικής πολιτικής

